

2024.09.06

KISHUTA KÖZSÉG TELEPÜLÉSTERVEI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

véleményezési eljárásra

KRATU Településmérnöki és Tanácsadó Kft

TARTALOMJEGYZÉK

I.	ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	2
1.	A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA	2
1.1.	A település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok	2
1.2.	A település kialakulásának történeti leírása, tájhasználat, tájszerkezet	3
1.3.	Településszerkezet, településkarakter	5
1.4.	Falutörténet	7
2.	A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA	8
2.1.	A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek, területek.....	8
2.2.	Az országos építészeti örökség elemei	8
2.3.	A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek	8
2.4.	Táj- és természetvédelem	8
3.	A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA	15
3.1.	Általános építészettörténeti adatok	15
3.2.	Településszerkezet, településkép, telekstruktúra, utcaképek	17
3.3.	Helyi egyedi értékek	19
II.	A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	20
1.	A tervezett változások ismertetése	20
2.	A tervezett változások hatása	21
2.1.	A tervezett változások hatása a régészeti örökségre	21
2.2.	A tervezett változások hatása a műemléki értékekre	21
2.3.	A tervezett változások hatása a helyi építészeti örökségre.....	21
2.4.	A tervezett változások hatása a táj- és természetvédelem értékeire	22
2.5.	Összefoglaló	22
III.	ÉRTÉKVÉDELMI TERV	24
1.1.	Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények	24
1.2.	Önkormányzati feladatok	24
IV.	NYILATKOZAT.....	25
V.	RÉGÉSZETI SZAKÁGI MUNKARÉSZ.....	25

I.ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA

1.1. A település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok

Kishuta község az Észak-Magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye északkeleti szélén található a Sátoraljaújhelyi járásban. A település a megyeszékhelytől, Miskolctól körülbelül 90 km-re, a járás központjától, Sátoraljaújhelytől 20 km-re, a fővárostól pedig körülbelül 259 km-re helyezkedik el.

A községet minden oldalán a Sátoraljaújhelyi járáshoz tartozó települések határolják. Északon Bózsza és Pálháza, keleten Kovácsvágás, délen és nyugaton pedig Nagyhuta alkotja a szomszédságot.

Forrás: wikipedia.org

Kishuta az Északi-középhegység nagytájon fekvő település, amely a Tokaj-Zempléni-hegyvidék középtájához, azon belül pedig a Központi-Zemplén kistájhoz tartozik.

A községet közúton a 37125. j. országos mellékúton lehet megközelíteni, amely a szomszédos településekkel, északkeleti irányban Pálháza városával, déli irányban pedig Nagyhuta községgel biztosít kapcsolatot. A legközelebbi főút a településtől 18 km-re, délkeleti irányban haladó 37. sz. II. rendű főút, amely Pálházán és Sátoraljaújhelyen át érhető el. A legközelebbi gyorsforgalmi út a kb. 32 km-re lévő M30-as autót, amely nyugati irányban Pálházán és Telkibányán át közelíthető meg Hidasnémetinél.

A község fő közlekedési tengelyét a 37125. j. országos mellékút (belterületi szakaszán Kossuth Lajos utca) alkotja, amely egyben a kapcsolatot is biztosítja a szomszédos települések felé.

Forrás: utcakereso.hu

1.2. A település kialakulásának történeti leírása, tájhasználat, tájszerkezet

A Hegyközi-dombságban, a Som-patak völgyében kialakított települést elsőként 1792-ben említették Nova Huta néven. Hasonlóan a térség többi, huta nevet viselő településéhez, Kishuta is a kiterjedt erdők írtványain alapított falu, amely a Som-patak mellett épült, helyben kitermelhető fára alapozott üveghutáról kapta a nevét. Az üveghuta és a környezetében kialakult, szlovák nemzetiségű üveghuta-munkások által lakott település alapítása Bretzenheim herceg nevéhez fűződik.

Első katonai felmérés (1763-1787) (1784)

Második katonai felmérés (1806-1869) (1857)

Az első katonai felmérés idején Kishutának még a teljes egészét az erdőterületek uralták. A kiterjedt erdőségek faállománya alapozta meg az üveghuta és az annak környezetében, az üveghuta-munkások által lakott település létrejöttét. A vízfolyások völgyében délnyugati- északkeleti irányban kisebb földút haladt keresztül.

A **második** katonai felmérés térképén már látszik a település a Kemence-patak (Kemenczpataki) völgyétől délre. A Huta Sompataki Nagy nevet viselő településen a völgyvonulatokat követő íves utca mentén alakult ki a lakott terület, délkeleti irányban is elnyúlva. A falu épületeit kertek övezik, az összefüggő erdőket a település magja körül művelt mezőgazdasági területek vették át, főleg a falu keleti oldalán. A település északnyugati részén markánsan kirajzolódott a Kemence-patak völgye, melyet szélesebb gyepterületekkel övezett sáv kísért.

A település lakosságának az üveggyártáson, erdei munkán kívül egyéb kereseti lehetősége nem igen volt. Az irtással szerzett köves, meredek földterületek a letelepült szlovák nemzetiségű lakosoknak nem adtak biztos megélhetést, ezért kényszerültek a férfiak vándoripart, az asszonyok pedig vándorkereskedelmet folytatni.

A **harmadik** katonai felmérésen nem mutatkozik számottevő változás a területhasználatban. Az ekkor a Sompataki kishuta nevet viselő település lakott területe nem bővült számottevően. A tájat továbbra is a kiterjedt erdőterületek uralják, míg a lakott területet mezőgazdasági területek, szántók és legelők övezik. A Kemence-patakot továbbra is széles sávban gyepterületek kísérik.

Az **1941-es katonai felmérés** már markánsabb változásokat mutat. A már Kishuta nevet viselő falu lakott területe északi irányban számottevően bővült, egészen a Kemence-patakig. A lakott terület északi részén már látható a római katolikus templom. A település nagy részét továbbra is a kiterjedt erdőterületek uralják, a Kemence-patakot kísérő gyepterületek kiterjedése azonban jelentősen csökkent csakúgy, mint a lakott területet övező mezőgazdasági területek kiterjedése. Meghatározó

jelentőségű változás, hogy a lakott terület északi szélén, a Kemence-patak völgyében már látható az erdei vasút, amely Magyarország legrégebbi keskeny nyomtávú erdei kisvasútja. A pálya első szakaszának (a pálházi fűrészmalom és a kőkapui kastély között) építését gróf Károlyi László kezdeményezte 1888-ban. A vasútnak eredetileg ipari funkciója volt. A farönkszállító kocsikat lovak vontatták, ezért első elnevezése lóüzemű görpálya volt. 1902-től már gőzvasút pőfögött a vonalon, de az általuk okozott erdőtüzek miatt néhány év után visszatértek a lóvontatásra. 1958-tól a személyszállítás is megindult a vonalon, amelyen 1968-ban jelentek meg a dízelmozdonyok. A kisvasút működtetését 1980-tól szüneteltették, majd jelentős társadalmi összefogásnak köszönhetően 1989-ben újra megindulhatott a forgalom a ma már 9,3 km hosszú pályán (Rostalló és Pálháza között). Mára csupán turisztikai funkciója van a kisvasútnak, amellyel nagyjából 50 ezer ember utazik évente.

III. katonai felmérés (1869-1887) (1875)

Magyarország katonai felmérése (1941)

Az 1950-es évekig a hegyközi falvakban az állattartás és kisebb részben a földművelés volt a megélhetés alapja. A rosszabb természeti adottságok miatt azonban még a szántófölddel rendelkezők is egyéb kiegészítő foglalkozást űztek, egyebek mellett aratni jártak a délebbi falvakba, fát fuvaroztak, illetve a munkaképes férfiak a környező települések ipari üzemibe (pl. Hollóháza porcelángyára, Pálháza fafeldolgozója) jártak el dolgozni, míg a nők esetenként házicselédként dolgoztak főleg Sátorajújhelyen és Sárospatakon. A mezőgazdaság rossz helyzetén az 1945-ös földosztás sem változtatott sokat, hiszen sok volt az igénylő, de kevés a föld. A megélhetést ezért továbbra is főleg az erdő (Állami Erdőgazdaság) és a környékbeli pari üzemek biztosították.

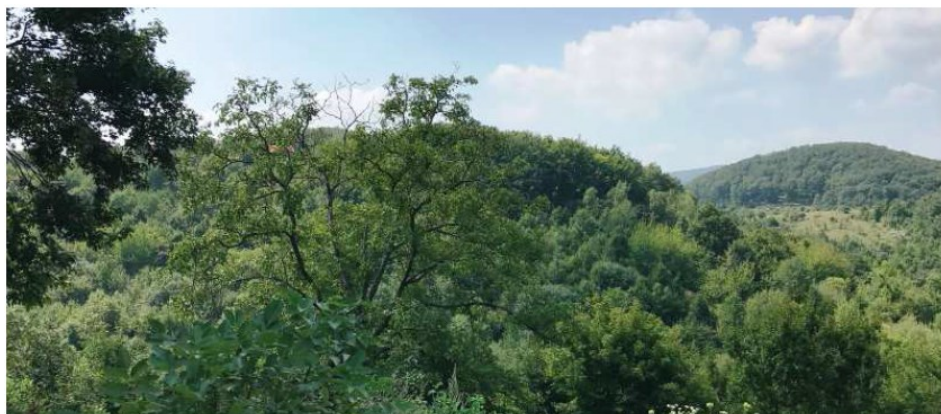
Topográfiai térkép

A **topográfiai térképen** látható, hogy az erdőterületek aránya számottevően nem változott, a tájképet továbbra is az erdőségek uralják. A mezőgazdasági területek kiterjedése szintén nem változott nagymértékben, ezen területek a korábbiakhoz hasonlóan a Kemence-patak mentén, illetve a lakott terület körül, főként a településtől keletre húzódnak. A lakott terület jelentős mértékben bővült északi és déli irányban is, megkezdődött a Kemence-patak és kisvasút menti területek beépülése is, elnyerve ezzel a belterület a mai kiterjedését. A lakott terület északi részén, a templomtól északra látható a temető.

A XX. század végétől a település műszaki infrastruktúrája folyamatosan fejlődött, kiépült a vezetékes ivóvíz, a szennyvíz hálózat és a vezetékes gáz. Bár a település népessége egészen 1980-ig folyamatosan, egyenletesen bővült, az egykor 550 fős községben mára a lakosság száma 250 fő körüli lélekszámmra csökkent.

1.3. Településszerkezet, településkarakter

Kishuta településszerkezetét, táji megjelenését a külterületet uraló erdőterületek és a Som-patak völgyében megbújó településmag határozza meg. Az erdőterületek dominanciáját jól mutatja a művelési ágak megoszlása. Messze a legnagyobb arányban az erdőterületek vannak jelen a településen, az erdősültség mértéke a környező településekhez képest is, de az országos átlaghoz képest is jóval magasabb (71 %). A tájtörténeti vizsgálatok alapján a település erdeinek kiterjedése közel ekkora volt a múltban is. A belterület és a lakott területet kísérő mezőgazdasági területeken kívül a település szinte teljes egészét kiterjedt értékes, összefüggő erdőterületek borítják, amelyek országos védettséget élveznek. Kishután az erdőterületek meghatározó aránya mellett a szántó művelési ágban nyilvántartott területek jelentenek viszonylag nagyobb, 14 %-os arányt. A szántók a lakott területet övezik, nagyjából a keleti domboldalakon, kisebb részben a nyugati oldalon fekszenek, illetve az északkeleti, Bózsához kapcsolódó határon, a Kemence-patak mentén meghatározó a jelenlétük. A szántóként nyilvántartott területek telekstruktúrájára a felaprózottság jellemző, ebben a tekintetben kiskertes jelleget mutatnak. A településen a domborzati és természeti adottságoknak köszönhetően összefüggő, művelt szántóterületek nem jelennek meg a tájszerkezetben. A felhagyott parlag területeken erőteljes szukcessziós folyamatok figyelhetők meg, melyek előrehaladtával természetközeli cserjésedő, jellemzően mára már jelentős faállománnyal fedett területekkel találkozhatunk, mind a belterületet kísérő domboldalakon, mind a Kemence-patak völgyében és a Bózsai határ közelében. A természeti adottságoknak és a tájalakulásnak köszönhetően mindig is csekély kiterjedésű gyepek – legelők, rétek aránya jelenleg is mindössze 5% a településen. A rétek és legelők nagyrészt Kishuta nyugati, Bózsai határán, a Kemence-patak völgye mentén fekszenek. Rétterületekkel a belterületet övező kistelkes, szántó művelési ágú területekhez csatlakozóan találkozhatunk, de a területek fokozatos beerdősülése miatt a rétterületeknek csak kis része maradt fenn. Szőlőterületek igen alacsony arányban, míg gyümölcsösök egyáltalán nem találhatók a településen. Kishuta vízfolyásokban gazdag település. A község belterületének központi része a Som-patak mentén fekszik, mely észak-déli irányban kíséri a falu fő utcáját, a Kossuth Lajos utcát. A belterület északi részén a Szuha-patak torkollik a település nyugati részén haladó Kemence-patakba. Utóbbi patak völgyében halad a kisvasút is, így a Kemence-patak völgye természeti értékein felül komoly turisztikai jelentőséggel is bír. A kivett területek részaránya nem számottevő a településen, mindössze 9 %-ot tesznek ki. Ezekhez tartoznak a belterületi lakóterületek, utak, vízfolyások és a kisvasút területe. A településen kivett, működő majorokat, telephelyeket nem igen találunk.

Kiterjedt erdőségek (Forrás: Kishuta Településképi Arculati Kézikönyv)

Kemence-patak menti rét

A természeti adottságokhoz, változatos domborzati viszonyokhoz alkalmazkodva, organikusan kialakult település fő közlekedési tengelyét a 37125. j. országos mellékút (belterületi szakaszán Kossuth Lajos utca) vonala adja, amely északkeleti irányban Pálháza, dél felé pedig Nagyhuta felé biztosít közúti kapcsolatot. A belterület jellegzetessége, hogy a jelentős domborzati különbségek miatt a lakott terület csak hosszan elnyúlva, főként a völgyben tudott terjeszkedni, ezáltal észak-déli irányban egy meglehetősen nagy kiterjedésű, szétszabdalt belterület jött létre. A majdnem 2,5 km hosszú belterületet több beépítetlen terület is megszakítja. A lakott terület fontos szerkezeti elemét képezi a község tengelyét adó Kossuth Lajos utcát nagyrészt végigkísérő Som-patak, valamint a belterület északi részén áthaladó Kemence-patak, illetve a közelében haladó kisvasút. Az erdei kisvasút megállóval is rendelkezik a községben, amely a Kossuth Lajos utca és a Szuhavölgy utca találkozásának közelében található. A belterület további fontos szerkezeti elemeit képezi a lakott terület északi részén, a Kossuth Lajos utca nyugati oldalán található római katolikus templom, valamint a domboldalban kialakított temető. A településnek nincsen egyértelműen körülhatárolható központja. A közintézmények a belterület központi részén, a templom környezetében találhatók, jellemzően itt zajlanak a község rendezvényei is. A kereskedelmi és szolgáltató egységek azonban délebbre, a Somhegyi utcai elágazás, illetve a belterület északi részén, a Szuhavölgy utcai elágazás

közelében találhatóak. Gazdasági épületekkel a belterületen csak elvétve találkozhatunk, ellenben vendégházak nagyobb számban jellemzik a községet.

A településen a hagyományos, falusias karakterjegyek a legdominánsabbak, az egyalakásos lakóépületek jellemzően oldalhatáros beépítéssel az utcákra merőlegesen, előkerttel épültek. A zömében földszintes és nyeregtetős, hagyományos népi jegyeket viselő épületek mellett nagyobb számban megtalálhatóak a szocializmus korszakában épült lakóházak is, főként a község belterületének északi és déli részén. A belterület karakteres eleme a Som-patak, amely a Kossuth Lajos utca mentén nagyrészt végigkíséri a lakott területet, többször áttérve az utca túloldalára. A patakon számos kis híd ível át, jó néhány ingatlan csak ezeken megközelíthető. A patakot pincéknek és kisebb-nagyobb zöldfelületeknek helyet adó területek kísérik, amelyek tovább növelik a belterület karakterességét. A lakóépületekhez kapcsolódó kertek, illetve a lakóterületet övező és felszabdáló erdőterületek mozaikossá teszik a tájat.

A belterület központi részén található római katolikus templom

A Som-patakon átívelő kis fahíd

A kisvasút a belterület északi részén

1.4. Falutörténet

A települést elsőként 1792-ben említették Nova Huta néven. A füzéri uradalomhoz tartozó, Abaúj és Zemplén vármegye határán lévő nagy erdők irtványain alapított falu nevét a Som-patak mellett épült üveghutáról kapta. Hasonlóan a térség többi, huta nevet viselő településéhez, melyek mind a nagy mennyiségű, helyben kitermelhető fára alapozott üveghutákról kapták a nevüket. Az üveghuta és a

környezetében kialakult, szlovák nemzetiségű üveghuta-munkások által lakott település alapítása Bretzenheim herceg nevéhez fűződik.

A település 1863-ban a Sompatak-Kishuta nevet viselte, 1905 óta hivatalosan Kishuta. Az eredetileg tót lakosság nemzetiségi összetétele a XX. század első felére jelentősen átalakult. Ekkor a magyar anyanyelvű, római katolikus lakosság mellett már csak kisebb számban éltek szlovák anyanyelvűek a faluban. A lakosság ekkortájt már az ipari tevékenységek helyett döntően mezőgazdasági termeléssel foglalkozott. A római katolikus egyház a faluban népiskolát és általános továbbképzőt működtetett. A szlovák kisebbség aránya máig jelentős a faluban.

A település népessége egészen 1980-ig folyamatosan, egyenletesen gyarapodott, ezután indult el a népességfogyás. Az egykor majdnem 550 fős községben mára a lakosság száma 250 fő körüli lélekszámmra csökkent.

2. A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

2.1. A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek, területek

Kishuta területén sem világörökségi, sem világörökségi várományos helyszínek, területek nem találhatóak.

2.2. Az országos építészeti örökség elemei

A településen nem található országosan védett érték, műemlék.

2.3. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek

A fejezet önálló munkarészben kerül ismertetésre.

2.4. Táj- és természetvédelem

Natura 2000 területek

A Natura 2000 madárvédelmi és élőhely-védelmi területek az Európai Unió legfontosabb közös természetvédelmi rendszerét képezik. Cél a veszélyeztetett élőhely típusok, vadon élő állat- és növényfajok védelme, ezáltal a biodiverzitás megőrzése és hosszú távú fennmaradása. Magyarországon a vonatkozó jogszabály „Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről” szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet, továbbá a 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet, mely tartalmazza a területek helyrajzi számos jegyzékét.

A település teljes közigazgatási területe a Natura 2000 hálózat részét képezi. A község a HUBN10007 kóddal jelölt Zempléni-hegység a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgygel elnevezésű madárvédelmi terület, illetve a HUBN20084 jelölésű Központi-Zempléni-hegység természetmegőrzési terület része, amelyek az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága alá tartoznak.

Országos jelentőségű természetvédelmi területek

Az országos jelentőségű természeti területek adatait a Védett Természeti Területek Törzskönyve tartalmazza, mely a Természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényen, továbbá a Védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról szóló 13/1997. (V. 28.) KTM rendeleten alapszik.

A Törzskönyv szerint **Kishuta Kossuth Lajos utcától nyugatra eső fele a Zempléni Tájvédelmi Körzet (TK) része**, melynek törzskönyvi száma 172/TK/84. A Zempléni TK területét főként lomberdők borítják, emellett a hegység lágyszárú növényzete és állatvilága is változatos. A gazdag élővilág értékét növeli, hogy számos itt előforduló faj az ország más területein nem található meg. A Tájvédelmi Körzet kishutai területének kedvelt kilátópontja a Lackó-hegyi kőszikla.

Országos Ökológiai Hálózat

Az ökológiai hálózat lehatárolását a területrendezési tervek tartalmazzák, melyet a településrendezési eszközök készítése során a meghatározott államigazgatási szervek előzetes adatszolgáltatása figyelembevételével kell lehatárolni. Az ökológiai hálózat három övezetből áll. Ezek a magterület, az ökológiai folyosó területe és a puffterület.

A „Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről” szóló 2018 évi CXXXIX. törvény szerint a magterület az az övezet, „amelybe olyan természetes vagy természetközeli élőhelyek tartoznak, amelyek az adott területre jellemző természetes élővilág fennmaradását és életkörülményeit hosszú távon biztosítani képesek, és több védett vagy közösségi jelentőségű fajnak adnak otthont”.

Az ökológiai folyosók „olyan területek - többnyire lineáris kiterjedésű, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok -, amelyek döntő részben természetes eredetűek, és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek - magterületek, puffterületek - közötti biológiai kapcsolatok biztosítására”.

A puffterületek közé „olyan rendeltetésű területek tartoznak, amelyek megakadályozzák vagy mérsékelik azon tevékenységek negatív hatását, amelyek a magterületek és az ökológiai folyosók állapotát kedvezőtlenül befolyásolhatják vagy rendeltetésükkel ellentétesek.

Kishuta külterületét összefüggő erdőterületek alkotják, azáltal a település teljes külterülete az Országos Ökológiai Hálózat magterületének részét képezi.

Tájképvédelmi terület övezete

Az övezet területi lehatárolását és a vonatkozó előírásokat a 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet határozza meg, melynek értelmében a tájképvédelmi terület övezetében a közlekedési, elektronikus hírközlési és energetikai infrastruktúra-hálózatokat, továbbá az erőműveket, a tájképi egység megőrzését és a hagyományos tájhasználat fennmaradását nem veszélyeztető műszaki megoldások alkalmazásával kell megvalósítani. A természeti adottságok és az emberi tevékenység alakította környezet tájképi érték, építészeti örökség és védendő természeti-, táji érték is egyben. Ennek következtében az övezet területén megvalósuló beruházások esetén kiemelt szerepet kell kapnia a tájba illesztésnek, továbbá a kilátás- és rálátás védelmének.

A tájképvédelmi terület övezete a település teljes közigazgatási területére kiterjed.

Ex lege védelem

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény szerint védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom és földvár, melyek országos jelentőségű természetvédelmi területnek minősülnek.

Kishuta területén nem található ex lege védelem alatt álló érték.

Egyedi tájértékek

Az egyedi tájértékek felmérése országos szinten nem teljes körű, a folyamatos kataszterezés a nemzeti parkok feladata a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény értelmében. A törvény meghatározása szerint „Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos, vagy esztétikai szempontból a társadalom szempontjából jelentősége van.”.

Az adatszolgáltatás alapján a településen 25 db egyedi tájérték található. Az egyedi tájértékek között egyebek mellett hagyományos lakóházak, illetve csűrök, kápolna, pincék, kerekeskutak, szobrok és feszületek, valamint a kisvasút nyomvonala találhatóak.

HRSZ	NÉV	FAJTA	JELZET	FOTÓK
175 hrsz mellett	Kishutai "fölső" pincék	Pincesor	Kishuta_001	
83	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_002	
175 hrsz	Hagyományos kialakítású csűr	Csűr	Kishuta_003	
52 hrsz előtt	Ófalusi pince és Négytulipános ház	Pince	Kishuta_004	

76 hrsz előtt	Köztéri kerekeskút	Kút	Kishuta_00 6	
43 hrsz előtt	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_007	
41 hrsz előtt	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_00 8	
40 hrsz	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_00 9	
178/2	Pincék és Kerekeskút	Pincesor	Kishuta_010	

179	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_012	
179	Kishutai fogadalmi kápolna	Kápolna	Kishuta_013	
30	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_014	
182	Útszéli fészület	Fészület	Kishuta_015	
182	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_016	
3 hrsz-el szemben	Pincék	Pincesor	Kishuta_017	

8	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_018	
3	Hagyományos kialakítású lakóház	Lakóépület	Kishuta_019	
192	Templomkerti fészület	Feszület	Kishuta_020	
192	Jézus Irgalmasság szobor	Szentek szobra	Kishuta_021	
192	Szűz Mária szobor	Szentek szobra	Kishuta_022	

192	I. Világháborús emléktábla	Emléktábla	Kishuta_023	
09/8 hrsz-el szemben	Temetői fészület	Fészület	Kishuta_024	
89 hrsz-el szemben	Dobozér-tető alatti pincék	Pincesor	Kishuta_025	
09/8	I. és II. Világháborús emlékmű	Emlékmű	Kishuta_026	
	Pálházi Állami Erdei Vasút (Kishuta területére eső nyomvonal)	Erdei vasút	Kishuta_027	

3. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

3.1. Általános építészettörténeti adatok

A hegyközi falvak többségéhez hasonlóan Kishuta is őrzi hagyományos falusias karakterét, a 19. század végén vagy a 20. század első felében épült, népi jegyeket hordozó lakóépületek mellett ugyanakkor nagyobb számban megtalálhatóak a szocializmus korszakában, főleg a 60-as és 70-es években kialakított épületek is.

A település fontos értékeit képezik a hagyományos népi lakóházai, melyekkel a történeti településmag területén, az észak-déli futású Kossuth Lajos utcában és az annak középső szakaszánál kiágazó Somhegyi utcában találkozhatunk. Ezek a 19. század végén, 20. század elején kialakított épületek általában egymáshoz képest sűrűn, előkerttel, az utcára merőlegesen épültek, de kisebb számban az utcával párhuzamos gerincű épületek is megtalálhatóak. A községre leginkább a kontyolt nyeregtetős népi lakóházak a jellemzőek. A település szép számmal rendelkezik tornácos épületekkel. A lakóépületek általában hagyományos, szimmetrikus nyílaskialakításúak, jellemzően kétszárnyú, két vagy három osztatú ablakkal néznek az utcafrontra. Az épületeket az eltérő szín- és anyaghasználat jellemzi, de általánosságban a homlokzatok nem díszítettek és a hagyományos színek dominálnak (világos színű homlokzatok, vörös cserépfedés vagy szürke palafedés).

Az 1960-as, 70-es években a történeti településmag területén, a hagyományos lakóházak közötti foghíjtelkek beépülésével, illetve a lakott terület északi irányú bővülésével a szocialista korszak épületei is teret hódítottak maguknak a településen. A jellemzően nagyobb tömegű, többször magasabb épületek előkerttel épültek. Ezen lakóépületeket az utcával párhuzamos kialakítás éppúgy jellemzi, mint az arra merőleges. A főként szürke palafedésű nyeregtetős és sátozott épületek egy kisebb része tetőtér beépítéssel rendelkezik. Az általában díszítetlen homlokzatok kettő vagy háromosztatú ablakkal néznek az utcára. A változatosabb kivitel jellemezte lakóépületek nagyobb számban a történeti településmag területén, a Kossuth Lajos utcában is megtalálhatóak, ahol a hagyományos és a modernebb épületek folyamatos váltakozása a jellemző. Nagyobb számban ugyanakkor a belterület északi részén, a kisvasúttól északra található lakóterületen, a Szuhavölgy utcában találkozhatunk velük, ahol jelenlétük egységes utcaképet eredményez.

Népi lakóházak a Kossuth Lajos utcában

A szocializmus korszakában kialakított épületek a Szuhavölgy utcában

A község kiemelkedő építészeti értékét képviseli római katolikus temploma, amely helyi védelem alatt áll. A belterület központi részén, a Kossuth Lajos utca nyugati oldalán elhelyezkedő Szűz Mária Neve templom 1934-ben épült. A hivatallal szemben álló templom meghatározó elem, igazodási pont a községben. A római katolikus templomhoz paplak, egy kisebb harangtorony és egy nagyterjedésű gondozott park is tartozik.

Kishuta fontos értékeiként kell kiemelni pincéit, melyek a lakott terület több pontján is fellelhetők. A változatos kialakítású bejárati nyílással rendelkező és vegyes állapotú pincékkel a Som-patak mentén, a temetőhöz vezető lépcsők mentén, valamint a Szuhavölgy utca, Bózsóval határos szakasza mentén találkozhatunk. Szintén a község fontos értékeiként kell rögzíteni a közterületi alkotásokat, melyek közül az fészületeket, illetve az emlékműveket, emléktáblákat kell kiemelni.

A Szűz Mária Neve római katolikus templom és parkja

Pince kis pihenővel a Som-patak mentén

Feszület a Kossuth Lajos utca mentén

Emlékmű a temetőben

3.2. Településszerkezet, településkép, telekstruktúra, utcaképek

Kishuta klasszikus egyutcás faluként, a mai Kossuth Lajos utca mentén alakult ki, majd a település északi irányú bővülésével formálódott a jelenlegi képére. A településszerkezet jellegzetessége, hogy a jelentős domborzati különbségek miatt a lakott terület főként a völgyben tudott kialakulni és terjeszkedni, ezáltal egy hosszan elnyúló, észak-déli irányban meglehetősen nagy kiterjedésű belterület jött létre. A terepviszonyok okán a lakott területet számos beépítetlen, jellemzően erdővel borított terület szakítja meg, szétszabdalt belterületet eredményezve ezzel. A tagoltságot tovább erősíti a belterület északi részén áthaladó Kemence-patak és a kisvasút pályája.

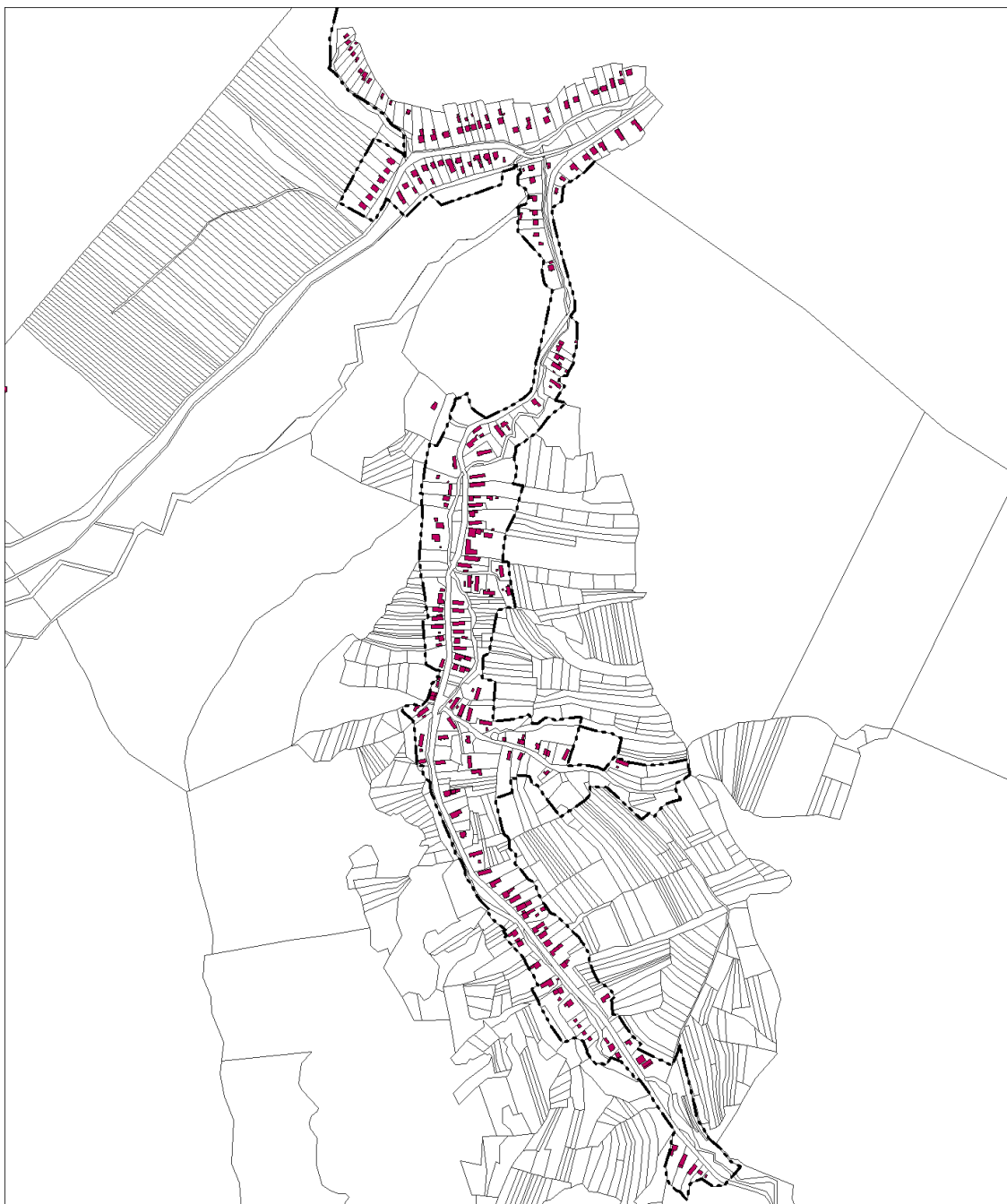
A belterület karakterében nem feltétlenül mutat egységes képet. A hegyközi falvak többségéhez hasonlóan Kishuta is őrzi hagyományos falusias karakterét, ugyanakkor a szocializmus korszakában kialakított épületek is nagyobb számban jelen vannak a településen, vegyesebb karaktert kölcsönözve ezzel a településnek. Általánosságban elmondható, hogy az organikusan kialakult, hagyományos utca mentén hosszú és keskenyebb, változatos méretű szalagtelkek sorakoznak, melyeken oldalhatáron álló beépítéssel, előkerttel kialakított épületekkel találkozhatunk. A hagyományos népi lakóházakra az utcára merőleges és kisebb számban az azzal párhuzamos gerinc is jellemző, illetve megtalálhatóak az egyszerű nyeregtetős és a kontyolt nyeregtetős lakóépületek is. Ezen hagyományos, falusias területen, illetve ahhoz kapcsolódóan a belterület északi oldalán találkozhatunk a szocialista korszakban épült, ugyancsak oldalhatáron álló beépítéssel és nagyobb előkerttel kialakított épületekkel, melyek némileg egységesebb mérettel rendelkező szalagtelkeken állnak. Ezen, jellemzően nagyobb tömegű és magasabb lakóépületek között az utcával párhuzamos és az arra merőleges kialakításúak is vannak, illetve a nyeregtetős és sátoztetős épületek is jellemzőek. Mivel a történeti településmag területén a hagyományos és a szocializmusban épült lakóépületek váltakoznak egymással, egységesebb utcaképről csak rövidebb utcaszakaszok esetében beszélhetünk. Egységesebb, harmonikusabb utcaképpel találkozhatunk azonban a belterület később kialakult, északi részén, ugyanis a Szuhavölgy utcában hasonló tömegű és kialakítású lakóépületek sorakoznak. Míg az utca nyugati szakaszán a magasabb, emeletes épületek sora, addig a keleti szakaszán az alacsonyabb, kocka alaprajzú lakóépületek sora alkot egységes utcaképet és eredményez összességében harmonikus, kertvárosias karaktert, amely egyértelműen eltér a belterület többi, falusias képet mutató részétől.

A község fő tengelyét a 37125 j. országos mellékút, belterületi szakaszán Kossuth Lajos utca vonala adja, amely a völgyet követve hosszan, több kisebb kanyarral szeli át a lakott területet észak-déli

irányban. A településnek nincsen egyértelműen körülhatárolható központja. A köztézmények és a rendezvényterület a belterület központi részén, a templom környezetében találhatóak, míg a kereskedelmi és szolgáltató egységek a Somhegyi utcai elágazás, illetve a Szuhavölgy utcai elágazás közelében működnek.

A belterület szerkezetileg fontos és egyben karakteres eleme a Som-patak, amely a Kossuth Lajos utca mentén nagyrészt végigkíséri a lakott területet, többször áttérve az utca túloldalára. A patakon számos kis híd ível át, a vízfolyást pincéknek és kisebb-nagyobb zöldfelületeknek helyet adó területek kísérik.

A település jellegzetességét jelentik széles közterületei. Az útfelület mellett szélesebb zóldsávok és kisebb zöldfelületek, patakmeder, járda, illetve árok találhatóak.

A belterületi telekstruktúra és beépítés

3.3. Helyi egyedi értékek

2017-ben elkészült a község Településképi rendelete (TKR), melyet az önkormányzat Képviselő-testülete 13/2017.(XII.27.) önkormányzati rendeletével hagyott jóvá.

A TKR 2. mellékletében összesen 4 db helyi védett épületet, értéket rögzít, melyek a következők:

Cím	Helyrajzi szám	Megnevezés	Építés éve	Stílus
Kossuth Lajos utca 24.	192	Római katolikus templom	1934	Empire
Kossuth Lajos utca 38.	179	Szent Antal Emlékhely	1954	Empire
Kossuth Lajos utca 32.	182	Körmeneti emlékkert	1934	Empire
Kossuth Lajos utca 53.	1	Általános Iskola	1880	Empire

A helyi védelem alatt álló épületek, értékek egymás közelében, a történeti településmag területének központi részén helyezkednek el, a hivatal és a Somhegyi utca között.

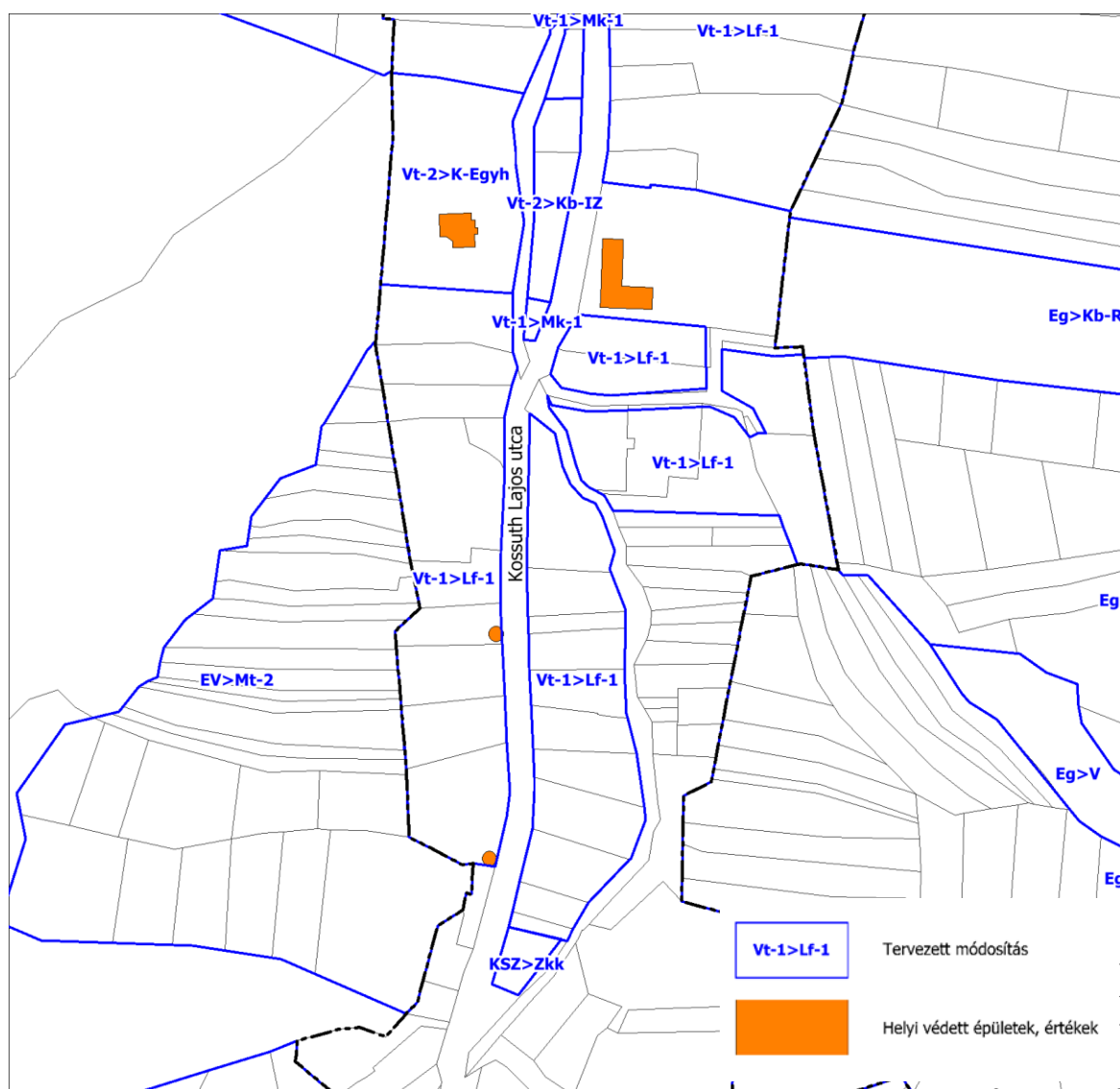
Helyi védett épületek, értékek a településen

II. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

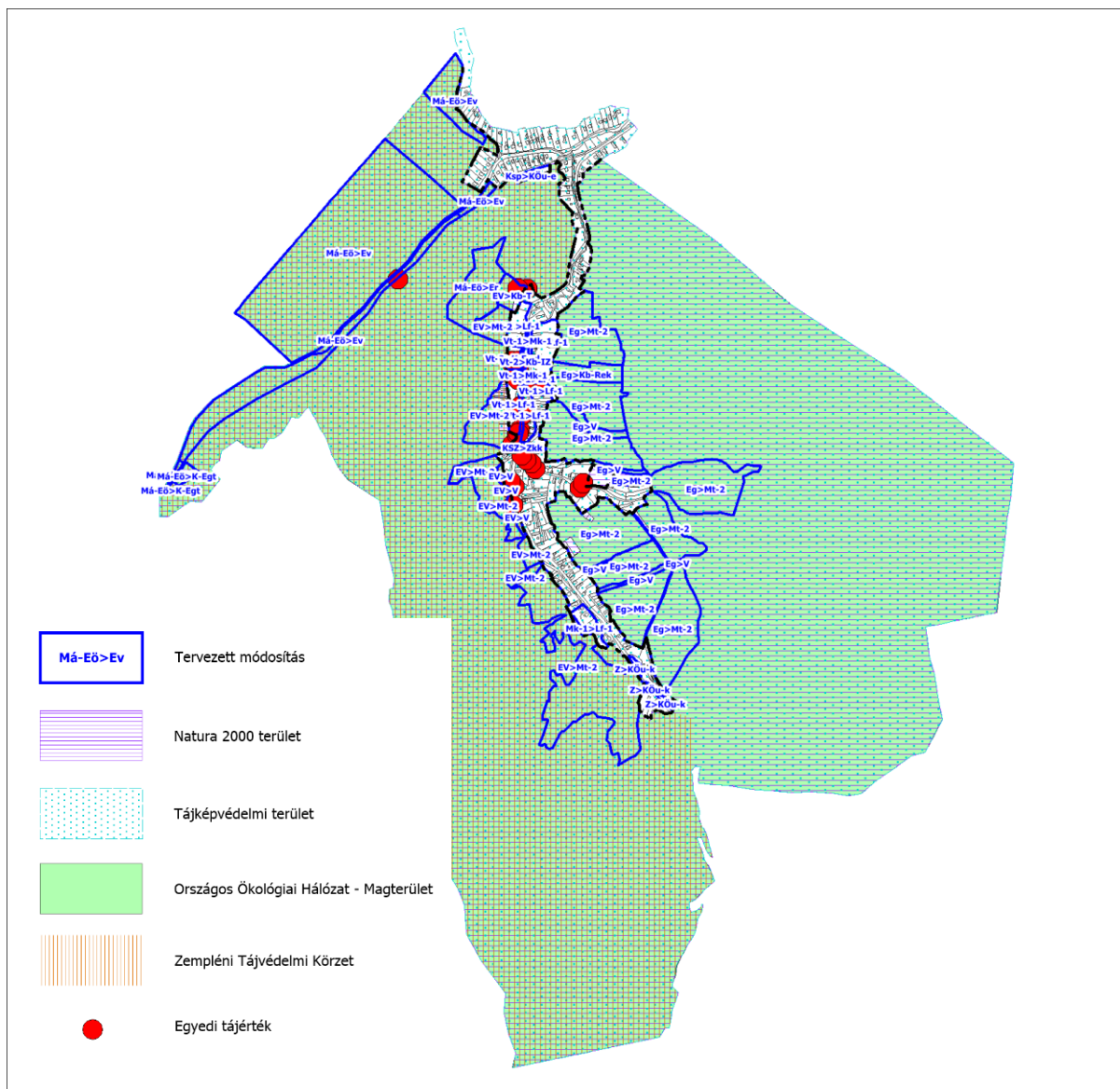
1. A tervezett változások ismertetése

A község felülvizsgált településrendezési eszközei a jelenleg érvényben lévő 419/2021. (VII.15.) Korm. rendeletet, illetve a korábbi 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendeletet is megelőző időszak jogszabályi környezete szerint készültek. A 419/2021. (VII.15.) Korm. rendelet értelmében településfejlesztési terv (TFT) és településrendezési terv (Helyi Építési Szabályzat (HÉSZ) és Szabályozási Terv (SZT)) készül, míg a korábbi jogszabály által előírt módon a településrendezési eszközök módosításakor kiindulási alapként figyelembe vett Településszerkezeti Terv (TSZT) már nem készül.

A község új településterveinek elkészítése során a javasolt módosítások az új jogszabályi keretekhez történő hozzáigazítás, az egyedi önkormányzati, illetve a partnerségi egyeztetések keretében felmerült kéréseken alapuló igények megvalósítása érdekében, továbbá a magasabb rendű területrendezési terveknek való megfelelés, kisebb pontosítások, finomítások miatt váltak szükségessé.

Az épített értékek érintettsége a módosítások által

A tervezett módosítások a helyi védelem alatt álló értékek közül hármat érintenek. A római katolikus templom telkének esetében a tervezett változást (településközpont vegyes területből különleges beépítésre szánt hitéleti rendeltetési célú övezetbe történő átsorolás) az ingatlan jellege, használata, a meglévő állapothoz való illeszkedés igénye indokolja. A Szent Antal Emlékhely és a körmeneti emlékkert esetében a korábbi, a község méretéhez képest túlzó településközponti vegyes területek kijelölésének visszavétele, a valós állapotnak történő megfeleltetésnek az igénye indokolja a tervezett változást (településközpont vegyes területből falusias lakóterület övezetbe történő átsorolás). Az érintett helyi védelem alatt álló épület, illetve értékek a tervezett módosítások által nem sérülnek. A valós használatnak megfelelő besorolás elősegítheti a helyi védett értékek jelen állapotban történő megőrzését.

A tervezett módosítások nem gyakorolnak negatív hatást a helyi építészeti örökségre.

A helyi védett épületek, értékek (narancssárga) érintettsége a módosítás által (kék)

2.4. A tervezett változások hatása a táj- és természetvédelem értékeire

A település teljes közigazgatási területe a Natura 2000 hálózat, valamint a Tájképvédelmi terület övezetének részét képezi. A község Kossuth Lajos utcától nyugatra eső fele a Zempléni Tájvédelmi Körzet része. A település teljes külterülete az Országos Ökológiai Hálózat magterületének részét képezi. Kishuta területén 25 db egyedi tájérték található.

Tekintettel arra, hogy a település teljes területére kiterjed a Natura 2000 hálózat, a Tájképvédelmi terület övezete, valamint az Országos Ökológiai Hálózat, illetve jelentős részét érinti a Zempléni Tájvédelmi Körzet, **a tervezett módosítások mindegyike érinti a település táj- és természetvédelmi értékeit.**

2.5. Összefoglaló

Épített örökségi értékek

A tervezett módosítások a helyi védelem alatt álló értékek közül hármat érintenek. A római katolikus templom telkének esetében a tervezett változást az ingatlan jellege, használata, a meglévő állapothoz való illeszkedés igénye indokolja. A Szent Antal Emlékhely és a körmeneti emlékkert esetében a korábbi, a község méretéhez képest túlzó településközponti vegyes területek

kijelölésének visszavétele, a valós állapotnak történő megfeleltetésnek az igénye indokolja a tervezett változást. Az érintett helyi védelem alatt álló épület, illetve értékek a tervezett módosítások által nem sérülnek. A valós használatnak megfelelő besorolás elősegítheti a helyi védett értékek jelen állapotban történő megőrzését.

A tervezett módosítások nem gyakorolnak negatív hatást a helyi építészeti örökségre.

Táj és természetvédelem

A tervezett módosítások mindegyike érinti a település táj- és természetvédelmi értékeit. A tervezett változások a valós állapotnak sokkal inkább megfelelő besorolást, illetve éppen a táj- és természetvédelmi érdekeket szolgálja, hiszen a legtöbb esetben intenzívebb hasznosítással járó területek átsorolását szorgalmazza olyan övezetekbe, amelyek esetében a rájuk vonatkozó szigorú előírások miatt sokkal inkább biztosítható a táj- és természetvédelmi értékek védelme.

A tervezett módosítások nem gyakorolnak negatív hatást a település táj- és természetvédelmi értékeire.

III. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

1.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek **általános régészeti védelem** alatt állnak.

A helyi védett értékek megőrzését a 13/2017.(XII.27.) önkormányzati rendelettel jóváhagyott Településképi rendelet biztosítja.

1.2. Önkormányzati feladatok

A régészeti lelőhelyek védelmét jogszabályok biztosítják. Az adatszolgáltatás alapján a lelőhelyek feltüntetésre kerülnek a szabályozási terven, ennek alapján a terv módosítása során érintettségük figyelembe vehető.

A helyi védett értékek megőrzéséről - a lakossággal és a helyi értékvédő csoportokkal többször egyeztetésre került - Településképi arculati kézikönyv, valamint a 13/2017.(XII.27.) önkormányzati rendelettel jóváhagyott Településképi rendelet hivatott gondoskodni.

A táji, természeti és épített értékek védelme a hatályos jogszabályok által biztosított, a helyi védelem módosítása, kiterjesztése nem szükséges.

Az önkormányzat feladatát képezi a helyi védett értékek figyelemmel kísérése, állapotuk ellenőrzése, a helyi védett értékek körének lehetőség szerinti folyamatos bővítése, valamint a lakosság tájékoztatása és figyelmének felhívása a megőrzés fontosságára, az értékvédelemre.

IV.NYILATKOZAT

Alulírott Sin Emília vezető településrendező tervező, településmérnök, városépítési - városgazdasági szakmérnök nyilatkozom, hogy Kishuta Község új településtervéhez elkészített Örökségvédelmi hatástanulmány a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet előírásainak megfelel. A Településterv és az Örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Budapest, 2024. szeptember hó

.....
Sin Emília

vezető településrendező tervező,
településmérnök, városépítési - városgazdasági
szakmérnök

TT/1 01-4657, TR 01-4657

V. RÉGÉSZETI SZAKÁGI MUNKARÉSZ

RÉGÉSZETI HATÁSTANULMÁNY
KISHUTA KÖZSÉG
TELEPÜLÉSTERVÉHEZ

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI SZAKÁGI MUNKARÉSZ

Megrendelő:
Kishuta Község Önkormányzatának
megbízásából
KRATU Településmérnöki és
Tanácsadó Kft.

Készítette:
Dr. Tankó Károly
Telefon: 06 30 263 40 24,
E-mail: csisztar@gmail.com

Budapest, 2024 szeptember 20.

TARTALOM

BEVEZETÉS: A települési örökségvédelmi hatástanulmány készítésének célja	3
1) ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	4
1.1) A település történeti leírása	4
1.2) A település régészeti örökségének felmérése terepbejárással	7
1.3) A település régészeti értékleltára	8
1.3.1) Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek	8
1.3.2) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek	8
2) A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	12
2.1) A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése	12
2.1.1) A jelenlegi állapot és terület-felhasználás	12
2.1.2) Változtatási szándékok	12
2.2) A változtatási szándékok hatásai a régészeti örökségre	13
3) ÉRTÉKVÉDELMI TERV	15
3.1) Az értékleltárban szerepeltetett régészeti értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények	15
3.1.1) A régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei	15
3.2) Önkormányzati feladatok meghatározása	15
3.2.1) Folyamatok iránya és visszafordíthatósága	15
3.2.2) Kárenyhítés lehetősége és költsége	15
4) ÖSSZEFOGLALÁS	16
5) NYILATKOZAT	17
6) A régészeti lelőhelyek térképi ábrázolása	18
7) Fényképek	21
8) Hatályos örökségvédelmi jogszabályok rövid ismertetése	22

BEVEZETÉS

A települési örökségvédelmi tanulmány elkészítésének célja

Kishuta Község Önkormányzatának Képviselő-testülete a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet alapján döntött az új településtervének elkészítéséről. Kishuta Község Önkormányzata a tervezési feladatok elvégzésével a KRATU Települmérnöki és Tanácsadó Kft. bízta meg.

A települési örökségvédelmi hatástanulmány készítését indokolja, hogy az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. tv. 7. § (1) bekezdése értelmében, a településfejlesztés és a településrendezés során a kulturális örökségük sokféleségének és gazdagságának megőrzését, valamint a régészeti örökség védelmét, felújításának és továbbfejlesztésének lehetőségét figyelembe kell venni.

A község közigazgatási területére kiterjedő örökségvédelmi hatástanulmány még nem készült, vagy nem leheto fel, ezért a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban Kötv.) 85/A. § (1) értelmében a településfejlesztési koncepció és településrendezési eszközök módosításához új örökségvédelmi hatástanulmány készítése szükséges.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet (továbbiakban Kr.) 84. § (1) értelmében a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről köteles gondoskodni. Továbbá, a Kr. 91. § (1) figyelembe véve a településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia és a településrendezési eszközök jogszabályban meghatározott egyeztetési eljárás keretében kialakított szakmai vélemény során figyelemmel kell lenni a védett régészeti örökség megőrzésének alapvető követelményére.

A jelen tanulmányt és részeit a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A tanulmány sokszorosítása, átdolgozása vagy a szerződésben rögzített céltól eltérő felhasználása csak a szerző előzetes írásbeli hozzájárulásával történhet. A tanulmányból való idézés, arra való hivatkozás csak a forrás pontos megjelölésével jogszerű. A szerzői jog megsértése büntetőjogi és kártérítési következményekkel járhat. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja annak készítője. A tanulmányt annak megrendelője csak a szerződésben meghatározott célra jogosult felhasználni.

Lényeges felhívni a figyelmet arra, hogy a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült, ezért a jövőben ismertté váló új adatok a hatásvizsgálat eredményeinek és következtetéseinek felülvizsgálatát tehetik szükségessé.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1) A település történeti leírása

Kishuta község Északkelet-Magyarországon, az Eperjes–Tokaji-hegységben, a Zemplén-hegység 400-700 méter magas hegyeivel övezett Som-patak völgyében fekszik. A település közigazgatásilag Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében, a Sátoraljaújhelyi járásban található.

Kishuta korai történetéről kevés adatunk van. A településnek középkori előzménye valószínűleg nem volt. Akárcsak a huták mellett kialakult községek többsége, Kishuta is a 18. században jött létre, az itt letelepült szlovák nemzetiségű munkások településeként. Első említései 1780 táján Sompatak, Sompataki Kishuta, 1792-ből Nova Huta néven ismert. A települést 19. században több néven is említették, vagyis például Újhuta, Radványi Újhuta, Sompataki Kishuta, Kis Sompataki Huta és csak Kishuta néven is előfordult. 1905 óta hivatalosan Kishuta.

1. kép. Kishuta határa az 1782-1785 között készült Első Katonai Felmérésen
(forrás: Arcanum /mapire.eu)

2. kép. Kishuta határa az 1819-1869 között készült Második Katonai Felmérésen
(forrás: Arcanum /mapire.eu)

3. kép. Kishuta határa az 1869-1887 között készült Harmadik Katonai Felmérésen
(forrás: Arcanum /mapire.eu)

1.2) A település régészeti örökségének felmérése terepbejárással

A vizsgálat alá vont terület a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Kishuta község közigazgatási egysége.

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány a jogszabályi kereteknek megfelelő tartalommal, különösen a Kr. 14. mellékletében foglaltakat figyelembe véve készült. Ennek alapján a hatástanulmány tartalmát, valamint az alkalmazott módszereit alapvetően meghatározza, hogy a településrendezési eszközök tervezett módosítása örökségvédelmi szempontból milyen kockázattal járt.

Az értékvizsgálat során alkalmazott módszerek

A vizsgálat során alkalmazható módszerek a következők:

- (1) Az előzetesen ismert régészeti lelőhelyek adatainak felkutatása:
Az adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtés, a közhiteles lelőhelyadatok lekérdezése, valamint ezek összehasonlító vizsgálata és bemutatása.
- (2) Prediktív modell eredményeire való támaszkodás:
Amennyiben ilyen modell az adott település relációjában elkészíthető vagy korábban már készült és rendelkezésre áll.
- (3) Régészeti terepbejárás:
A település régészeti örökségének terepbejárással kell megvalósítani.
- (4) A lelőhely állapotában maradó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, amely itt a régészeti terepbejárás során, indokolt esetben fémkereső műszer alkalmazását jelenti.

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány készítése során az adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtésre, a közhiteles lelőhelyadatok lekérdezésére, az adatok értékelésére, továbbá légi-régészeti lelőhely-felderítésre és régészeti terepbejárásra került sor.

Kutatási előzmények:

Kishuta község területe minden bizonnyal a múlt számos szakaszában lakott volt. Ugyanakkor a község területén szisztematikus régészeti kutatás nem történt, ezért a településtörténetre vonatkozóan csak kevés adatunk van.

Az ország régészeti értékeinek teljességre törekvő számbavételére vállalkozó Magyarország Régészeti Topográfiája sorozat Kishuta vonatkozásában nem készült el. A község közigazgatási területére kiterjedő örökségvédelmi hatástanulmány korábban nem készült, vagy ha készült nem elérhető.

Adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtés

Kishuta közigazgatási területére vonatkozó régészeti adatokat a miskolci Hermann Ottó Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázisa, valamint a közhiteles adatbázist működtető Építési és Beruházási Minisztérium Építészeti Államtitkárság Építészetért és Műemlékvédelemért felelős Helyettes Államtitkársága tart nyilván.

A rendelkezésre álló térképészeti dokumentumok közül régészeti szempontból elsősorban a katonai felmérésekre támaszkodhatunk. Az Első Katonai Felmérés 1763-1787 között készült térképlapján (1. kép) Kishuta területén erdő van. Az 1806-1869 között készült Második Katonai Felmérésen (2. kép) a település szerkezete és annak környezete részletesen került ábrázolásra. A település a Som-patak völgyében létesült egyutcás település. Az 1869-1887 között készült Harmadik Katonai Felmérésen (3. kép) a településről a korábbiaknál részletesebb és pontosabb kép tárul elénk, de a már kialakult állapothoz képest jelentős változás nem látható. Külterületen ugyanakkor a szántóként használt területek kiterjedése az erdő és rét rovására nőtt. A történeti térképek összességében azt mutatják, hogy a település mérete, a lakott

ingatlanok kiterjedése és elhelyezkedése az 1800-as évek elején kialakult állapotot követően nagyjából állandó volt és a következő két évszázadban csupán kis mértékben módosult.

Régészeti terepbejárás

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet az újonnan beépítésre szánt területek esetén kötelező érvénnyel írja elő a település régészeti örökségének terepbejárással való felmérését.

A terepbejárás a régészeti topográfiai felderítés szabályai szerint készült, olyan módon, amely alkalmas a *régészeti lelőhelyek* kiterjedésének, intenzitásának, korának és jellegének dokumentálására, valamint régészeti érdekű területek és régészeti védőövezetek kijelölésére és térbeli lehatárolására. Általános szabályként kijelenthető, hogy a terepbejárás nem csupán a fejlesztésre kijelölt ingatlanokra korlátozódik, hanem azok közvetlen környezetére is kiterjed. Általános szabály, hogy a nyomvonalas létesítmények esetében a terepbejárás a változtatással érintett területre, valamint a köré vont 100 méteres sávra terjed ki. A terepbejárást minden esetben irodai előkészítés előzi meg, amelynek során a bejárás útvonal az előzetes adatgyűjtés eredményeinek figyelembe vételével kerül megtervezésre.

A vizsgálati terület bejárása a szórványos vagy gyér intenzitású lelőhelyek létének, illetve határának megállapítása céljából extenzív vizsgálati módszer alkalmazásával történt. Ez a terepbejárás módszer a kutatási terület olyan nem szisztematikus vizsgálatát jelenti, amelynek során a korábbi régészeti topográfiai tapasztalatok alapján emberi megtelepedés lehetséges térszínei (pl. vízfolyások melletti alacsony dombok, magaslatok, stb.) kerültek megvizsgálásra. A terepbejárást végző minden szakember megfelelő vízszintes helymeghatározási pontosságú, útvonalak és pontok rögzítésére, valamint tárolására alkalmas műszert (GPS) használt. A terepbejárás során a kutatott területek pontos térbeli azonosítása a műszer útvonalrögzítésének (tracklog) bekapcsolásával történt. A régészeti korú lelet (pl.: kerámia edénytöredék, fém, csont, stb.) pontos térbeli helyzet a műszerben pontként tárolásra került. A felszínen jelentkező régészeti korú leletanyag begyűjtésére ugyanakkor nem került sor, csupán azok térbeli pozíciójának rögzítésére.

Annak ellenére, hogy a Kr. a régészeti terepbejárást csak a beépítésre jelölt területek esetén írja elő, több szakmai iránymutatás szerint a települési örökségvédelmi hatástanulmány készítésekor ajánlatos azon területek extenzív lelőhelylokalizációs terepbejárással való kutatása, ahol még egyáltalán nem, vagy nem kielégítő mértékben ismerünk régészeti lelőhelyeket. A nem kielégítő mérték ez esetben azt jelenti, hogy olyan múzeumi, szakirodalmi adatok birtokában vagyunk, amelyek alapján a vizsgált területen régészeti lelőhely valószínűsíthető, de sem pontos helye, sem lehatárolása nem ismert, vagy nem kellően dokumentált.

Mindezek figyelembe vételével a vizsgálandó területen cél volt a lehetséges összes régészeti lelőhely felkutatása. A terepbejárás előkészítését pedig minden esetben a már ismert adatok összegyűjtése előzte meg (pl. múzeumi adattár és leltárkönyvek, szakirodalom, korábbi térképek összegyűjtése, továbbá légi felvételek használata).

A régészeti lelőhelylokalizációs és állapotfelmérő bejárásokra 2024. április 14-én került sor. A jelen esetben a település határában végzett extenzív terepbejárás során az alább táblázatban felsorolt régészeti lelőhely került lokalizálásra.

Légi régészeti lelőhely-felderítés

Kishuta község közigazgatási területén a terepbejáráshoz kapcsolódóan légi régészeti lelőhely-felderítést végeztünk. Itt elsősorban a vizsgálat alá vont ingatlanok és tágabb környezetük, vagyis a régészeti lelőhellyel biztosan vagy feltételesen érintett területek légi felderítésére került sor. A jelenlegi hasznosításból következő állapot a légi régészeti megfigyelés szempontjából kedvezőtlen és kedvező észlelési körülményeket egyaránt

biztosított. A kutatáshoz egy 3DR SOLO típusú, quadcopter drónt és 4K Gopro 4 Black és Mapir Survey 3 CGM típusú kamerákat használtunk. A kérdéses területek többszöri, különböző magasságokból és különböző szögekből, jó fényviszonyok mellett pásztáztuk. A légi régészeti lelőhely felderítés a település határában új lelőhelyet nem eredményezett.

Az on-line elérhető légifotó és ortofotó adatbázisokat tárolt felvételeket áttekintve – a már nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyeken túl – újabb régészeti lelőhelyre vonatkozó jelenséget, vagy felszíni struktúrát nem figyeltünk meg.

1.3) A település régészeti értékleltára

1.3.1. Védett régészeti lelőhelyek

Kishuta közigazgatási területen a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 7. § 45. pontja, továbbá a 11-17 § szerint meghatározott, miniszteri rendelettel fokozottan védett, történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhely nem található.

1.3.2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A régészeti lelőhelyekről az Építési és Beruházási Minisztérium Építészeti Államtitkárság Építészeti és Műemlékvédelemért felelős Helyettes Államtitkársága vezet közhiteles nyilvántartást. A jelen tanulmány készítésekor Kishuta közigazgatási területén a közhiteles nyilvántartás régészeti lelőhelyet nem tart nyilván.

SOR-SZÁM	AZONOSÍTÓ	NÉV	HRSZ	KOORDINÁTÁK	AZONOSÍTÁS ALAPJA
1	101724	Kis-Dobozér	010	829976 348486	terepbejárás
2	101725	Kis-Gilevár	02/2	830434 346750	terepbejárás
3	101723	Gilevár	Kishuta 02/2, Nagyhuta 042	829773 345978	terepbejárás

4. táblázat: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Az érintett örökségi elemek számbavétele és állapotuk ismertetése kapcsán fel kell hívni a figyelmet arra az általános szabályra, amely szerint a régészeti lelőhelyek pontos kiterjedése pusztán felszíni vizsgálatokkal (pl. terepbejárás) csak hozzávetőlegesen állapítható meg, továbbá a felszíni lokalizációt erőteljesen korlátozó tényezők (pl. vegetáció, beépítés, elfedés, stb.) miatt a régészeti érintettség meghatározásánál gyakran csak a korábbi, vegetáció-mentes időszakban végzett megfigyelésekre támaszkodhattunk. Fontos továbbá kiemelni, hogy a régészeti lelőhelyek helyzete és kiterjedése a jövőbeni régészeti kutatások eredményei alapján módosulhat.

A régészeti lelőhelyek részletes ismertetése

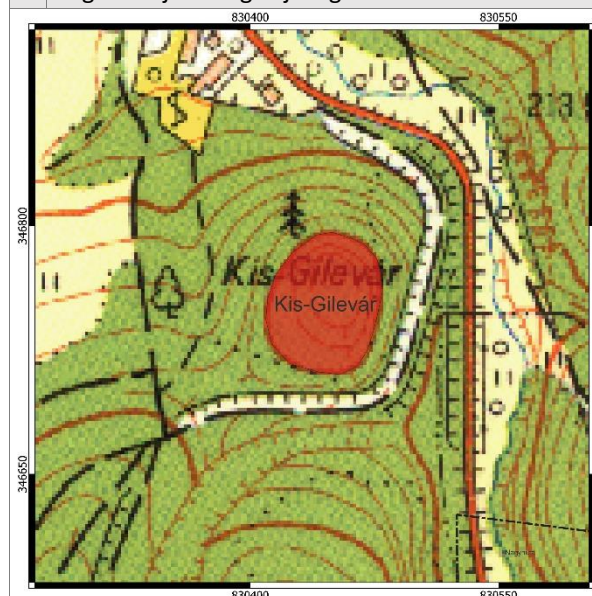
1. lelőhely

68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. melléklete szerinti adatlap

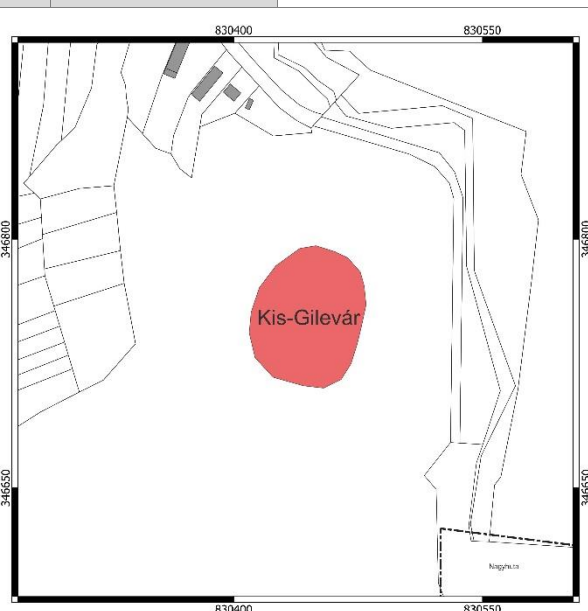
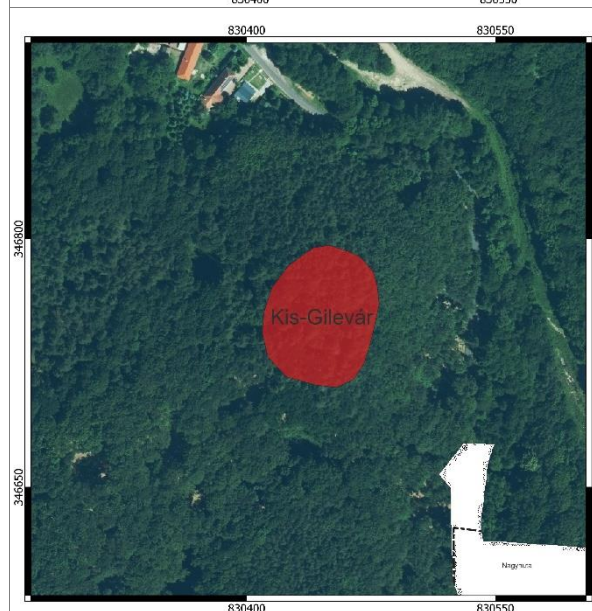
2. lelőhely

68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. melléklete szerinti adatlap

1	Vármegye	BAZ	Település neve	Kishuta					
	Nyilvántartási azonosító szám			101725					
2	Leőhely neve			Kis-Gilevár					
3	Térképvetület	EOV	Térképlap száma	99-123	Koordináták	EOV Y	830434	EOV X	346750
	Helyrajzi szám	02/2							
	Földrajzi leírás	A régészeti leőhely Kishuta község belterületén található.							
	Helymeghatározás pontossága	< 10 m							
4	Régészeti jelenségek jellege és kora ⇨								

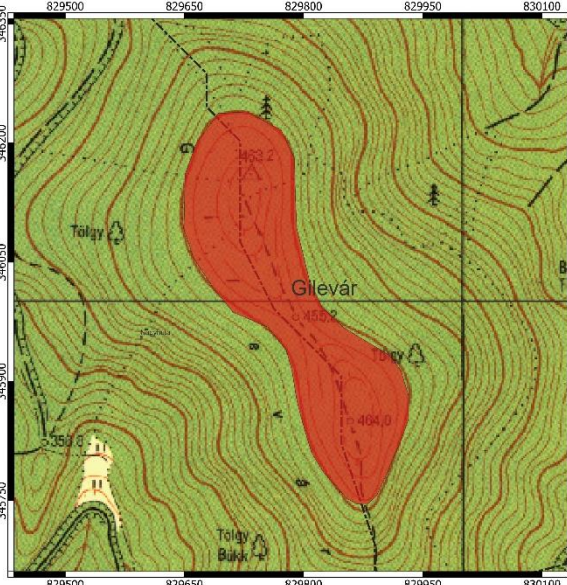
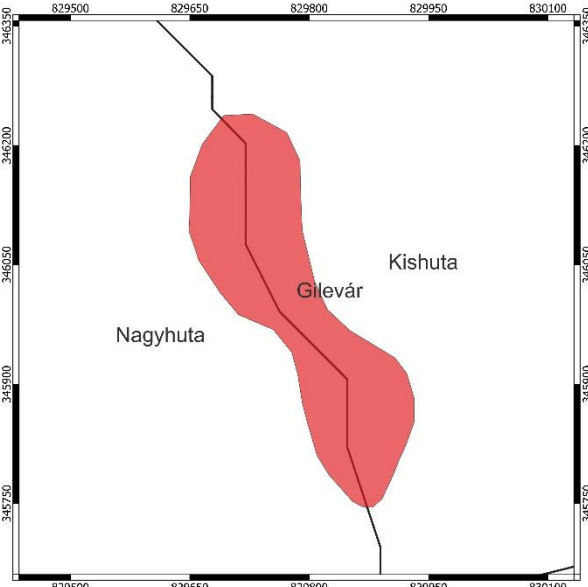

5	Jelenlegi állapot	erdő
6	Veszélyeztetettség	kincskeresés, erózió
7	Ismertség	
8	Tevékenység	adatgyűjtés, terepbejárás
9	Fogadó múzeum	leletgyűjtés nem történt
10	Bejelentő	Dr. Tankó Károly, ELTE 1088 Bp. Múzeum krt. 4/b
11	Kelt	2024.04.19.

3. lelőhely

68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. melléklete szerinti adatlap

1	Vármegye	BAZ	Település neve	Kishuta																										
	Nyilvántartási azonosító szám			101723																										
2	Lelőhely neve			Gilevár																										
3	Térképvetület	EOV	Térképlap száma	99-123	Koordináták	EOV Y	829773	EOV X	345978																					
	Helyrajzi szám	Kishuta 02/2, Nagyhuta 042																												
	Földrajzi leírás	A régészeti lelőhely Kishuta község belterületén található.																												
	Helymeghatározás pontossága	< 10 m																												
4	Régészeti jelenségek jellege és kora ⇨				<table><tr><td>5</td><td>Jelenlegi állapot</td><td>erdő</td></tr><tr><td>6</td><td>Veszélyeztetettség</td><td>kincskeresés, erózió</td></tr><tr><td>7</td><td>Ismertség</td><td></td></tr><tr><td>8</td><td>Tevékenység</td><td>adatgyűjtés, terepbejárás</td></tr><tr><td>9</td><td>Fogadó múzeum</td><td>leletgyűjtés nem történt</td></tr><tr><td>10</td><td>Bejelentő</td><td>Dr. Tankó Károly, ELTE 1088 Bp. Múzeum krt. 4/b</td></tr><tr><td>11</td><td>Kelt</td><td>2024.04.19.</td></tr></table>					5	Jelenlegi állapot	erdő	6	Veszélyeztetettség	kincskeresés, erózió	7	Ismertség		8	Tevékenység	adatgyűjtés, terepbejárás	9	Fogadó múzeum	leletgyűjtés nem történt	10	Bejelentő	Dr. Tankó Károly, ELTE 1088 Bp. Múzeum krt. 4/b	11	Kelt	2024.04.19.
5	Jelenlegi állapot	erdő																												
6	Veszélyeztetettség	kincskeresés, erózió																												
7	Ismertség																													
8	Tevékenység	adatgyűjtés, terepbejárás																												
9	Fogadó múzeum	leletgyűjtés nem történt																												
10	Bejelentő	Dr. Tankó Károly, ELTE 1088 Bp. Múzeum krt. 4/b																												
11	Kelt	2024.04.19.																												
																														
																														
																														

2) A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1) A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

2.1.1. A jelenlegi állapot és terület-felhasználás a régészeti örökség összefüggésében

Kishuta község határában jelenleg 3 nyilvántartott régészeti lelőhely ismert. A 101723, 101724 és 101725 számokon nyilvántartott régészeti lelőhelyek erdőben vannak.

terület-felhasználás	lelőhelyek száma	arány
mezőgazdasági terület (szántó)	–	–
mezőgazdasági terület (zártkert, szőlő, gyümölcsös)	–	–
mezőgazdasági terület (gyep, rét, legelő)	–	–
erdő	3	100 %
beépített belterület	–	–
ipari gazdasági, kereskedelmi, sport és különleges terület	–	–

Terület-felhasználás a régészeti örökség összefüggésében

(a lelőhelyek számának feltüntetésnél az osztott ágban lévő lelőhelyek arányának megfelelően, például a gyep és erdőművelés alatt lévő lelőhely 0,5 értékben a gyep és 0,5 értékben az erdő terület-felhasználásnál kerültek számba vételre)

2.1.2 Változtatási szándékok

A fejlesztési terv a település jövőképeinek meghatározása mellett rögzíti azokat a közép- és hosszú távú célokat és feladatokat, amelyek a település a tervszerű, fenntartható és gazdaságos üzemeltetése és fejlődése érdekében megvalósítani szükséges:

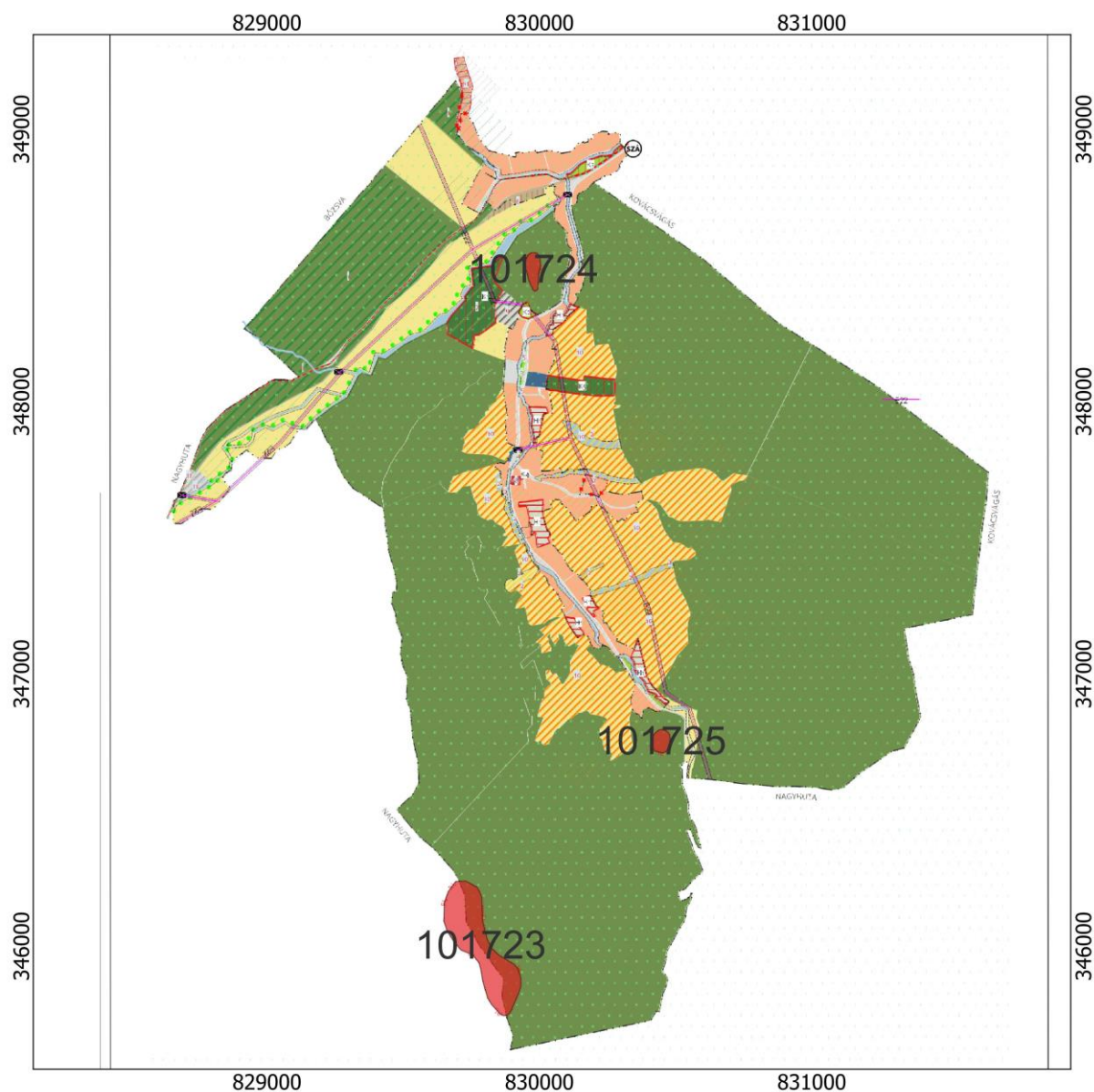
JAVASOLT FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

- 1 - BAZ és kataszternek való megfeleltetés
- erdő területhasználat szerinti átsorolás
- 2 - Vízgadálkodási területbe átsorolása a vízmosságoknak
- 3 - Intézmény kert kijelölés
- 3 - Intézmény kert kijelölés
- 5 - Lf jelű lakóterületbe átsorolás
- 5 - Lf jelű lakóterületbe átsorolás
- 6 - Mk átsorolás javasolt
- 7 - Vasúti területbe sorolás
- 8 - Közjóléti erdő besorolásjavasolt - foci-pálya
- 9 - Vt átsorolás javasolt
- 11 - Templom telkének különleges építési övezetbe sorolása
- 11 - Templom telkének különleges építési övezetbe sorolása
- 13 - Különleges területhasználat jelölése
- erdészeti és lakó funkció
- 14 - Má-Eö övezetből Mt, azaz tájgadálkodási övezetbe átsorolás
- Térségi kerékpárút-vonal - BAZ tervezett
- Akcióterület - középtáv
- K1 - Foci-pálya kialakítása - közjóléti erdő
- K2 - Kálvária domb kialakítása - intézményi kert
- K3 - Közpark fejlesztés
- K4 - Közösségi tér, kultúrház fejlesztés
- K5 - Turisztikai fejlesztés területe

Területhasználati módosítások és fejlesztési akcióterületek

2.2 Változtatási szándékok hatásai a régészeti örökségre

A fejlesztési tervben meghatározott további területhasználat módosító javaslatok, rövid- és középtávú akcióterületek nyilvántartott régészeti lelőhelyet nem érintenek. Jelenleg nem ismert olyan adat, amely szerint a Kishuta fejlesztési tervében meghatározott területhasználat módosító javaslatok, valamint rövid a középtávú akciótervek megvalósítása örökségvédelmi kockázattal járna.

Területhasználati módosítások és fejlesztési akcióterületek a régészeti lelőhelyek (piros) feltüntetésével

3. Értékvédelmi terv

Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító általános szempontok és követelmények, valamint az önkormányzati feladatok meghatározása.

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett régészeti értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A régészeti emlékek megmaradásának, feltárhatóságának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei a 2001. évi LXIV. törvény értelmében a régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban és eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A védelmükre irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző és csak szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük. Amennyiben a régészeti örökség elemeit eredeti összefüggésükből, a régészeti lelőhely területről valamely oknál fogva mégis el szükséges mozdítani, arra csak régészeti feltárás keretében kerülhet sor.

A régészeti leletek jelenleg elsősorban a földfelszín alatt vannak. Ezért a jelenlegi állapot fenntartása általában biztosítja a még bolygatatlan régészeti leletek eredeti összefüggésben való megőrzését. Amennyiben ez az állapot bármilyen földmunkával járó beruházás megvalósítása végett változik, úgy a régészeti leletek szakszerű feltárása a fejlesztést megelőzően, a földmunkákhoz ütemezve lehetséges.

Ha a feltárás során országos jelentőségű régészeti objektum kerül napvilágra, úgy annak konzerválását, eredeti helyén való megőrzését, az építési kiviteli tervekbe beépítve kell biztosítani.

3.2. Az önkormányzati feladatok meghatározása

3.2.1. Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

A régészeti lelőhelyek területének jelenlegi hasznosításából adódó károsan ható folyamatok lassítása, visszafordítása érdekében az ingatlantulajdonos, a helyi önkormányzat és az örökségvédelmi szakemberek (hatóság, múzeum) konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a negatív folyamatok visszafordíthatatlan károkat okozhatnak, amelyek a kulturális örökség elemeinek részleges vagy teljes megsemmisüléséhez vezethetnek.

3.2.2. Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A régészeti lelőhelyek fokozatos állagromlásának lassítása, megállítása csak a helyi önkormányzat, a szakemberek (területileg illetékes vármegyei kormányhivatal örökségvédelmi irodája, vármegyei múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások együttműködésével lehetséges.

A fejlesztési övezetben található régészeti lelőhelyen a tervezett beruházás megvalósulása esetén a régészeti emlékekben keletkező károk enyhítésére nincs, csupán megelőzésre van lehetőség. Ennek a törvény által előírt módja a régészeti lelőhely elkerülése, jogszabályi módon meghatározott elfedése, vagy a beruházást megelőző feltárása.

4. Összefoglalás

A régészeti lelőhelyek az emberiség és a magyarság történetének, települési viszonyainak, életmódjának fontos bizonyítékai, ezért mindenki részéről elvárt a nemzeti kulturális örökség iránti megbecsülés, a régészeti értékek megóvása és az örökségvédelmi törvények tiszteletben tartása.

Kishuta község közigazgatási területén három nyilvántartott lelőhely található, amelyek általános törvényi védelem alatt állnak.

A fejlesztési tervben meghatározott további területhasználat módosító javaslatok, rövid- és középtávú akcióterületek nyilvántartott régészeti lelőhelyet nem érintenek. Jelenleg nem ismert olyan adat, amely szerint a Kishuta fejlesztési tervében meghatározott területhasználat módosító javaslatok, valamint rövid a középtávú akciótervek megvalósítása örökségvédelmi kockázattal járna.

Általánosságban fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a törvényi szabályozás alapján régészeti lelet eredeti összefüggéséből csak régészeti feltárással mozdítható el. A régészeti feltárás költségei pedig azt terhelik, akinek a régészeti leletek eredeti összefüggésükből történő elmozdítása érdekében áll. Ennek pénz- és időbeli vonzatával minden esetben előzetesen, már a tervezés szakaszában számolni ajánlott, mivel a régészeti munkák tervezésének és a kivitelezésbe való ütemezésének elmaradása nagymértékben veszélyezteti a lelőhelyeket, ugyanakkor a nem megfelelően tervezett régészeti feladatellátás lassíthatja, vagy akár akadályozhatja is egy beruházás megvalósulását.

Másik fontos szabály, hogy amennyiben a területre vonatkozóan jogszabályban meghatározott nagyberuházás (pl. a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás) vagy kiemelt nagyberuházás tervezett, akkor Előzetes Régészeti Dokumentációt (ERD) kell készíteni. ERD készítésére valamint kiemelt nagyberuházások esetén a beruházáshoz kapcsolódó megelőző régészeti feltárás elvégzése és régészeti megfigyelés biztosítására a Magyar Nemzeti Múzeum jogosult

Végezetül, amennyiben a régészeti lelőhelynek vagy régészeti érdekű területnek nem minősülő területen földmunkák során váratlan régészeti lelet vagy emlék kerül elő, úgy haladéktalanul értesíteni kell a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében régészeti feladatellátásra jogosult, miskolci székhelyű Herman Ottó Múzeumot.

* * *

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült! A nyilvántartott lelőhelyekről az Építési és Beruházási Minisztérium Építészeti Államtitkárság Építészetért és Műemlékvédelemért felelős Helyettes Államtitkársága vezet közhiteles nyilvántartást. Minden tervezett beruházás előtt javasolt a lelőhellyel való érintettségéről időben meggyőződni! A hatástanulmány alapjául szolgáló tervek módosítása vagy a tervezési terület bővítése esetén új hatásvizsgálat szükséges!

5. Nyilatkozat

Alulírott dr. Tankó Károly régész nyilatkozom, hogy a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről szóló 19/2010. (IV. 23.) OKM rendeletben meghatározott kulturális szakértői tevékenység folytatására jogosító szakértői engedéllyel, az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 395/2012. (XII. 20.) Korm. rendelet régészet részsakterületen szakértői tevékenység végzésére szakértői jogosultsággal rendelkezem.

Kishuta község településtervezéséhez készített örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakági rész, az összeállítás időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján, az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült. A tervezett változtatásokra vonatkozó javaslatok és megoldások az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak megfelelnek.

Budapest, 2024 szeptember 20.

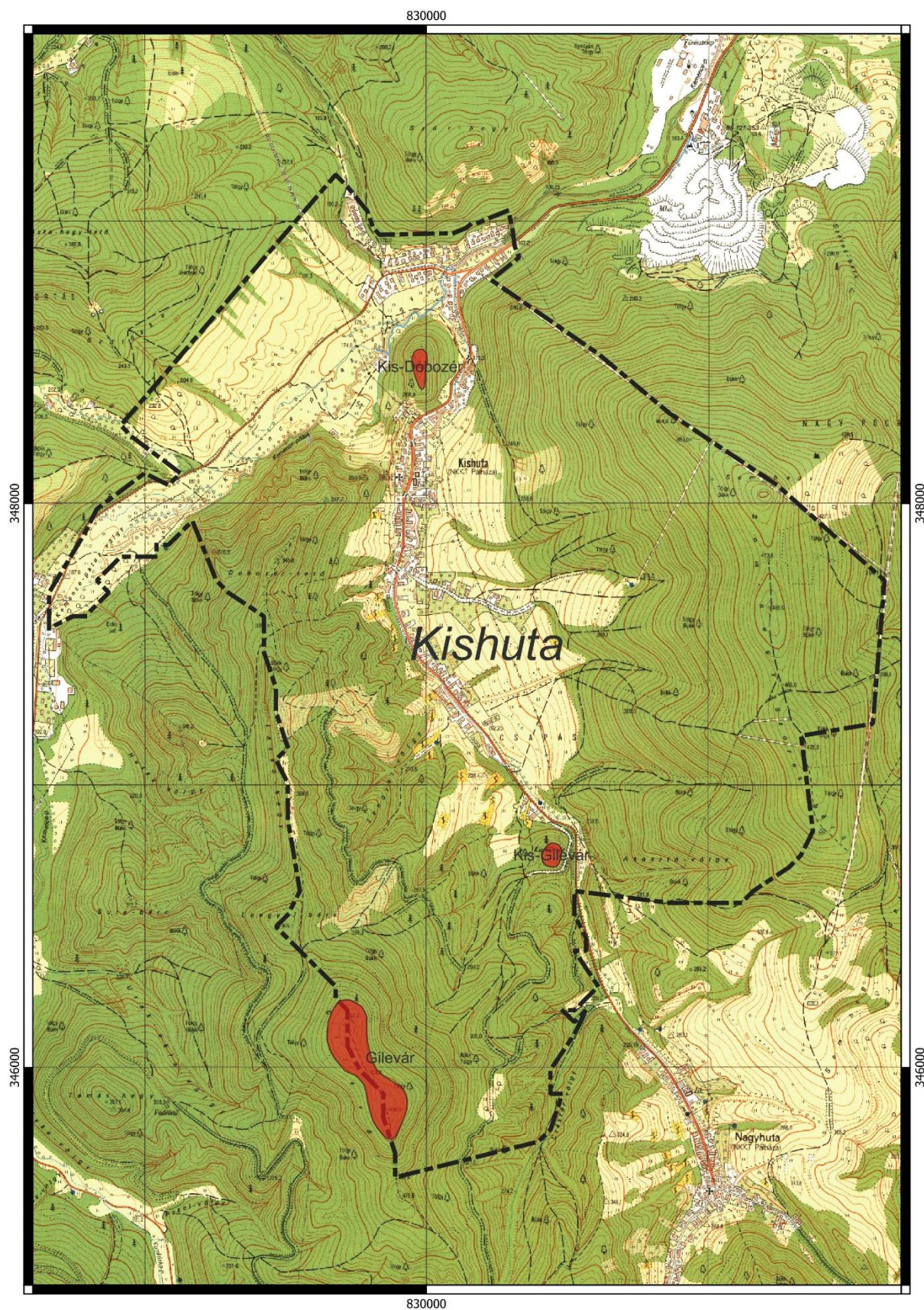

Dr. Tankó Károly

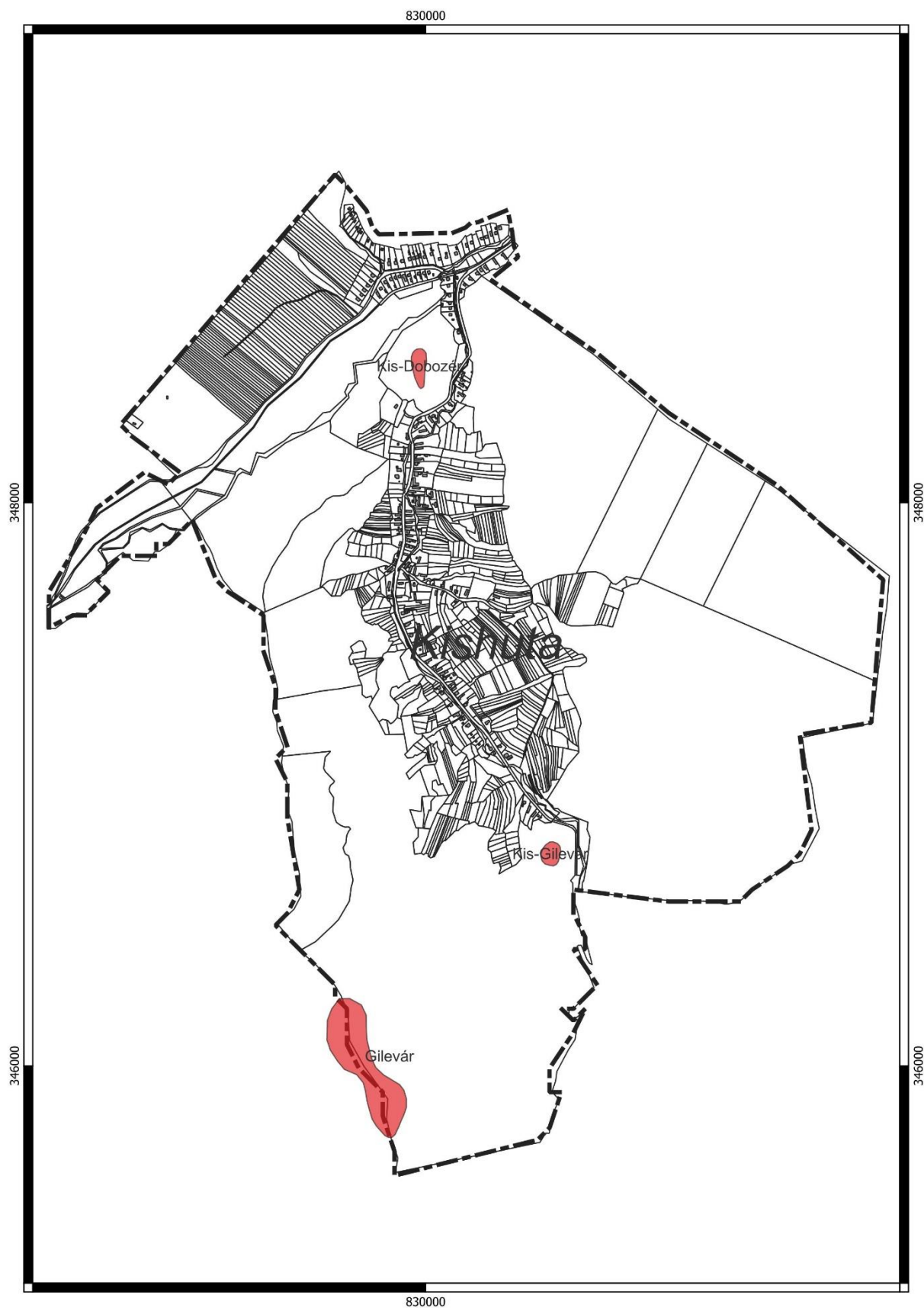
régész, örökségvédelmi szakértő

Szakértői engedély száma: OKM 289-5/2008

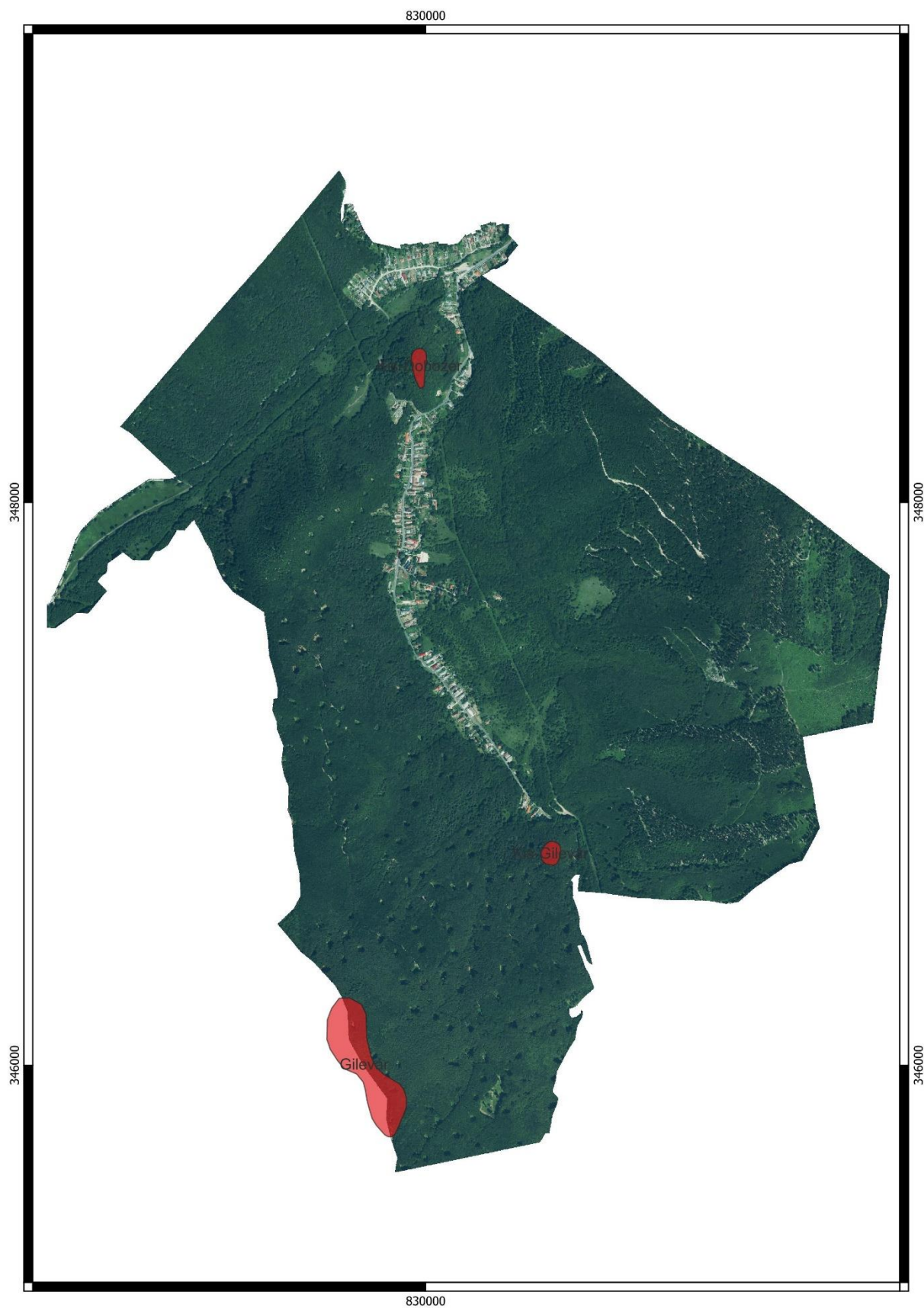
6. A régészeti lelőhelyek térképi ábrázolása

1. térkép: Régészeti lelőhelyek (pirossal jelölve) az EOVS térképszelvényeken

2. térkép: Régészeti lelőhelyek (pirossal jelölve) a település szerkezeti térképén

3. térkép: Régészeti lelőhelyek (pirossal jelölve) a települési ortofotón

7. Fényképek

1. fénykép: Kishuta, Kis-Dobozér néven nyilvántartott régészeti lelőhely

2. fénykép: Kishuta, Kis-Gilevár néven nyilvántartott régészeti lelőhely

8. Hatályos örökségvédelmi jogi szabályozás rövid ismertetése

II.1. A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről

2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról

2001. évi XXVIII. törvény a lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javak nemzetközi visszaadásáról szóló, Rómában, 1995. év június hó 24. napján aláírt UNIDROIT Egyezmény kihirdetéséről

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről (különösen a 38-49. §)

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (különös tekintettel a földvárak és kunhalmok néven itt védett tájelemként szereplő lelőhelyekre)

1985. évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülésszakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

1979. évi 2. törvényerejű rendelet a kulturális javak jogtalan behozatalának, kivitelének és tulajdona jogtalan átruházásának megakadályozását és megelőzését szolgáló eszközökről szóló, az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Közgyűlése által Párizsban az 1970. évi november hó 14. napján elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi Egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről

149/2000. (VIII. 31.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között, 1992. január 16-án kelt, Valettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

47/2001. (III. 27.) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról

191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról

2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról

362/2008. (XII.31.) Korm. rendelet a Nemzeti Hírközlési Hatóság eljárásában közreműködő szakhatóságok kijelöléséről, valamint egyes szakhatósági közreműködések megszüntetéséről és módosításáról.

39/2015. (III. 11.) Korm. rendelet a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról

68/2018 (IV.9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

19/2010. (IV. 23.) OKM rendelet a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről

14/2010. (XI. 25.) NEFMI rendelet a kulturális javak kiviteli engedélyezéséről

3/2009. (II. 18.) OKM rendelet a muzeális intézményekre vonatkozó szakfelügyelet rendjéről

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről. Ennek 177. § (3) szerint, aki a kulturális örökség védett elemeit, gondatlanul megsemmisít, megrongál, elvisz, áthelyez vagy elmozdít, szabálysértést követ el.

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Ennek 358.§ szerint, aki kulturális javak körébe tartozó tárgy, régészeti lelőhely vagy műemlék megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz, az okozott kár mértékétől függően 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható.

II.2. A régészeti lelőhellyel érintett területeken követendő eljárások, jogok és kötelezettségek

1.) Miniszteri rendelet által kiemelten vagy fokozottan védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek esetében a hatóság (vármegyei kormányhivatal örökségvédelmi irodájának) engedélye szükséges bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató, vagy a terület jellegét megváltoztató, egyébként engedélyhez nem kötött tevékenység végzéséhez. Ennek hiányában semmilyen munka nem végezhető. Egyebekben az adott területre a régészeti védelmet elrendelő miniszteri rendeletben (a korábbiak esetében határozatban) foglaltak szerint kell eljárni.

2.) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében, a 2001. évi LXIV. tv. alapján a régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak, továbbá a régészeti örökség elemeit lehetőleg

eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A földmunkával járó fejlesztésekkel a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket el kell kerülni. A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését - e védelemmel összhangban kell végezni. Ha a lelőhely földmunkával való elkerülése a fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett területet előzetesen fel kell tártani. Ennek részeként a lelőhelyen először próbafeltárást kell végezni. A régészeti érintettség mértékétől függően, bizonyos esetekben, a hatóság régészeti megfigyelést írhat elő. Nagyberuházások és kisajátítási törvényben meghatározott közérdekű cél esetén megelőző régészeti dokumentációt kell készíteni. Az előzetes régészeti dokumentáció elkészítésére a Magyar Nemzeti Múzeum jogosult. A régészeti feltárás költségeit annak kell fedeznie, akinek a régészeti leletek elmozdítása érdekében áll, azonban az előzetes régészeti dokumentáció elkészítéséhez szükséges régészeti feltárások költségei - nemzetgazdasági szempontból indokolt esetekben - a központi költségvetésből fedezhetőek. A régészeti feltáráshoz szükséges szerződést a beruházónak a területileg illetékes múzeummal kell megkötönie. Ez a régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum **Kishuta község esetében a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében régészeti feladatellátásra jogosult, miskolci székhelyű Herman Ottó Múzeum**. A szerződés érvényességéhez a hatóság jóváhagyása szükséges. A törvény szerint megelőző régészeti feltárást a területileg illetékes múzeum, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum végezhetnek.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyen a lelőhely jelenlegi használati módját csak akkor kell korlátozni, ha annak folytatásától a lelőhely súlyosan károsodhat, vagy fennáll a megsemmisülés veszélye. Ugyanez vonatkozik a hatóság hozzájárulásával végzett tevékenységekre is: amennyiben előre nem látott örökségvédelmi érdek merül fel, vagy addig ismeretlen jelenség kerül napvilágra, úgy a végzett tevékenységet korlátozni kell. A hatóság a munka felfüggesztése esetén lehetősége van régészeti védelem megindítására, illetve annak megvalósulása esetén a kisajátítás kezdeményezésére.

A védelem alatt álló kulturális örökségi elemekben (védett vagy nyilvántartott régészeti lelőhelyek) vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése, megrongálása, vagy veszélyeztetése büntetendő cselekmény: örökségvédelmi bírság kiszabásával jár, ill. bizonyos esetekben e cselekedet a BTK hatálya alá esik.

3.) Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében:

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrészt, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Az épített környezet alakításáról és védelméről 1997. évi LXXVIII. törvény 42. § (1) bekezdése szerint, ha az építési munka végzése során régészeti emlék kerül elő, a kivitelező köteles azt az építésügyi hatósághoz (járási hivatal vagy jegyző), valamint más hatáskörrel rendelkező hatósághoz haladéktalanul bejelenteni, és a lelőhelyet a hatósági intézkedésig érintetlenül hagyni.

Más szóval, amennyiben nem ismert és így hivatalosan nyilván nem tartott régészeti lelőhelyeken régészeti jelenség vagy lelet kerül elő, a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a hatóság szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli! A múzeum köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan - az elvárható ütemben - végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni. A mentő feltáráshoz feltárási engedély nem szükséges. Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.

A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik). A hatóság a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez kötheti szakhatósági állásfoglalásának megadását. A 2001. évi LXIV. törvény 66. § (2) bekezdés alapján készítenő hatástanulmányok tartalmi követelményeit a 395/2012. (XII.20.) Korm. rendelet melléklete tételesen meghatározza. A tanulmány elkészíttetése a beruházót terheli és készítésére kizárólag a rendeletben feljogosítottak vállalkozhatnak. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részét csak olyan személy készítheti, aki a 19/2010. (IV. 23) OKM rendelet 2. § (5) bekezdésében meghatározott feltételeket teljesíti. A hatástanulmány készítője jogosultságán túl arról is nyilatkozik, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.